

Méhészeti Közlöny.

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYLET SZAKKÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1.-ÉN.

Az erdélyrészi méhész-egylet tagjai a tagsági díjért kapják. Tagsági díj rendes tagok részéről évi 4 korona.

A lap szellemi részét érdeklő közlemények a szerkesztő nevére Kolozsvár, Király-utca 25 sz., reklamációk, hirdetésekre vonatkozó megkeresések dr. Balázs Ferenc főtítkárhoz Kolozsvár, Mészáros-utca, 3 sz., a pénzküldemények Zsögön Rácz Mihály egyf. pénztárnokhoz Kolozsvár, Mátyáskirály-tér Bánffy-palota intézendők.

Hirdetés díja: Egyszeri hirdetésnél egész oldal (187 négyz. cm.) 6 k., féloldal 3 k., negyed oldal 1 k. 5 f. Egyesületi tagok és fél-éves hirdetőknél 10%,-al, egész éves hirdetőknél 15%,-al olcsóbb. A hirdetési díjak előre beküldendők az egyesület pénztárába. Cikkeink átvétele csak a forrás („Méhészeti Közlöny”) tüzetes megjelölésével van megengedve.

A KÉZIRATOKAT NEM ADJUK VISSZA.

Felelős szerkesztő: **Ványolós Miklós.**

Közgyűlési meghívó.

Egyletünk 25-ik évi rendes közgyűlését *1906. évi január hó 28-án délután 3 órakor* tartja meg az »Erdélyi Gazdasági Egylet« Petőfi-utca 7. sz. alatti helyiségében, melyre az egyesület minden egyes tagját meghívja az elnökség.

A közgyűlés tárgyai:

1. Elnöki megnyitó.
2. Az igazgató választmány évi jelentése.
3. A pénztárvizsgáló bizottság jelentése.
4. Pénztárnoki jelentés az 1905. évi bevételek- és kiadásokról.
5. Az 1906. évi költségvetés megállapítása.
6. Az igazgató választmány kiegészítése.
7. Indítványok.*)

Az Erdélyrészi Méhész Egylet igazgató választmányának Kolozsvárt 1905. évi november hó 28-án tartott üléséből.

B. Josika Gábor,
elnök.

Dr. Balázs Ferenc,
főtítkár.

*) Esetleges indítványok a közgyűlés előtt 8 nappal a főtítkárná írásban benyújtandók (Alapszabályok 30. §)

Az enyhe tél.

Az idej, korán beállott hideget — amidőn ugyancsak siettünk méheink betelelésével — nem remélt enyhe, esős időjárás váltotta fel. E rendellenes állapotnak örül a szegény ember, mert nem kell sok tüzelő anyagról gondoskodnia, de nem nagyon örül a méhészt, ki a méhek természetét ismeri.

A méhek természete csak a nyarat ismeri. Előttük nincsen tél, nincs fagy. Egyet ismernek csak, szaporítani és gyűjteni a fejlődés folytonosságának megszakítása nélkül. E fejlődési folytonosság nincs időhöz kötve. India tropikus éghajlata alatt a folytonosság megszakítás nélkül halad tovább, mert utjában semmi sem akadályozza. A hidegebb éghajlat alatt sem szünetnék meg a méhek fejlődésüket, ha a kényszerítő körülmények hatása alatt nem állnának. Télen át sem pihennének a méhek, ha nem dermesztené meg őket a hideg. Tehát nem a hidegért nem fejlődnek, hanem a dermedtségért.

Hideg téli időben a méhek csak nyugosznak, de nem élnek. Az ő életükkel a téli szünetelés nem függ össze. Még táplálékot sem fogyasztanak el annyit, ami számot tenne s a beteleléskor beadott mézet nem a maguk, hanem a kora tavaszi fiasítás táplálására használják fel.

Hogy a méhek fejlődése folytonos s a legkisebb alkalmat sem hagyják elröpülni a nélkül, hogy ezen ösztönük kielégítésére föl ne használják, mi sem bizonyítja annyira, mint a méhek élete enyhe téli időben.

Ha enyhe idő van télen, a méhek már nem nyugosznak, már nem ülnek gomolyba, hanem a kaptár beisejében ide oda mászkálnak, motoszkálnak. A sok mászkálás, mozgás természetesen megköveteli a nagyobb mennyiségű táplálékfelvételt, ami által a készletből idő előtt tetemes mennyiséget fogyasztanak el. De ha még csak a kaptárban mozognának, nem volna épen olyan nagy baj, hanem ki-ki repülnek, hol meglepi őket az eső köd, a hideg szél és sokat elpusztít közülük.

Legveszélyesebb, ha a hosszan tartó enyhe időt hirtelen hideg váltja fel. Ilyenkor a fölött táplálékkal megterhelten kénytelenek gomolyba huzódni, s miután tisztuló kirepülésük a hidegtől gátolva van, beáll a vérhas betegség, melynek temérdek méh esik áldozatul

Veszélyes a hosszantartó enyhe téli idő azért is, mert a méhek gyakran már megkezdik a fiasítást is, melyre a készletben levő méz és virágporból temérdek mennyiséget fogyasztanak. Ha aztán az idő hirtelen hidegre fordul, ott kell hagyniok az eddig dajkált fiasítást, csomóba kell verődniök. A fejlődésnek indult fiasítás elpusztul s kárba vész a sok elfogyasztott táplálék, amit pótolni többé nem lehet. Az elpusztult fiasítás a kaptár nedves légkörétől rothadásnak indul s az egész lépépitményt megsemmisüléssel fenyegeti.

Nemcsak a méz és virágporkészlet pusztul el az enyhe időben való rendellenes fiasítás miatt, hanem maguk a méhek közül is nagyon sok esik áldozatul. A méhek a fiasítás részére virágport és vizet hozni ki-ki repülnek, az előbbit természetesen nem találják meg. Utjukban az eső és hideg szél elpusztítja, azonban leleselkednek rájuk azok az éhes madarak is, melyek rendes körülmények között a méheket nem bántják, de télen más táplálékot alig találnak s a szükségtől kényszerítve őket röptükben eikapdossák.

Láthatjuk tehát, hogy a méheket nem a tél, mint évszak akasztja meg fejlődésükben, hanem a tél hidege következtében beállott dermedtségük, ami ha az enyhe időben megszűnik, tekintet nélkül az évszakra, folytatják fejlődésüket.

Azért, ha az idő enyhe, távolítsuk el a kaptárakból az ablakhoz és a fedődeszkára tett melegtartó párnát, hogy a méhek érezzék a hideget, hogy gomolyban ülni kényszerüljenek, amit ha el nem érnék is, legalább a fiasítás megkezdését megakadályozhatjuk. Természetes, hogy ha a hideg beáll, a melegtartó párnákat vissza kell helyeznünk.

Ujabb fényes bizonyíték ahhoz, hogy a méhek a petéket áthelyezik.

A »Méhészeti Közlöny« folyó évi 8 számában megfigyelésem alapján megírtam, hogy a méhek a petéket, ha annak szükségét látják, egyik sejtéből áthelyezik a másikba s miután ezt a ténykörményt fontosnak tartom, nem mulaszthatok el egyetlen alkalmat sem, hogy ujabb megfigyelések által önnön magamat is, de másokat is, minél teljesebben meggyőzzem, hogy nem forog fenn tévedés és, hogy axiomával állunk szemben.

Mióta a fennebb említett czikk megjelent, ismét volt alkalom megfigyeléseket tenni és állításom helyességéhez újabb bizonyítékot találni. Tek. Szerkesztő úr engedelmével leírom ezeket a megfigyeléseket.

Minthogy vidékünkön is nagy szárazság volt az idén — mondhatni 2 hónap óta nem volt számbavehető eső, a tisztesfü hordás elmaradt és így nem lévén mire várni, augusztus 3-án megkezdtem törzseimet átvizsgálni és betelelésre előkészíteni. Ilyenkor szoktam a gyengébb családokat egyesíteni is Ezen munkám közben egy olyan törzsre akadtam — a 9-ik számú volt — melynek volt ugyan két keretben fiasítása, de anyja nem volt; ellenben volt három fedetlen anyabölcsője, jeléül annak, hogy csendben anyát cserél. Gyengébb hordású vidéken tudvalevőleg ilyenkor, augusztusban, az egészséges törzsek már rég tul vannak a heréülésen. Így volt ez nálunk is, már hetekkel előbb elüzték a heréket és mert törzseim anya dolgában, az említett egynek kivételével, rendben voltak, attól kellett tartanom, hogy ez anyát cserélő család jövődő fiatal anyja herék hiányában aligha fog megtermékenyülni. Pedig a törzs szép népes volt, ugy, hogy fentartása érdekében állott, miért is azt határoztam, hogy egyik késői utórajommal, mely segítség nélkül ugysem tudott volna kitelelni, egyesíteni fogom. Ezt meg is cselekedtem és itt kezdődik az érdekes tapasztalásom. A 9-es számú kaptár népét felraktam a saját mézürébe, mely *szabályszerűen fel volt szerelve fedődeszkákkal és letakart Hannemann rácszal*, — az utórajocska pedig alatta, a fészekbe lett beszállásolva anyával együtt 6 kerettel. Volt ennek az utórajnak még két kerete, melyet elvettem tőle és a fölötte levő törzsnek adtam hátul utolsónak. Tettem pedig ezt azért, mert láttam, hogy majd minden sejtben friss pete van, még pedig nem is egy, hanem kettő-három is. Minthogy az utórajnak, a honnan ez a két keret származott, szép egészséges, tömör fiasítása volt, nyilvánvaló, hogy a szabálytalan petezés nem betegség következményének volt tekintendő, mint aminek rendszeren az ilyen állapotot tulajdonítani szokták, hanem azon körülménynek, hogy a fiatal állat, igen termékeny volt és mert üres sejtek és dajkáló méhek hiányában nem volt alkalma annyi petét elhelyezni, ahány az ő egészséges termékeny méhében naponta megérett, tehát több petét csusztatott egy-egy sejtbe.

Miután a méheket elhelyeztem, rájuk csuktam úgy a fészekben, mint a mézürben az ablakot és félórai időközökben megfigyeltem őket, hogy mit művelnek. Körülbelül 5 órán át tartott folytonos zugás után végre lecsendesedtek és akkor úgy tapasztaltam, hogy a méhek az említett két keretből a petéket kiszedték és előre a kaptárban levő üres keretek sejtjeibe czipellték. Midőn erről a harmadik napon eszközölt alapos kutatás után minden kételyt kizáró módon meggyőződtem, a mézürben levő népet leraktam az utórajhoz a költőürbe, ahol az anya is volt.

Bátran merem tehát állítani, hogy a méhek az egészséges petéket soha ki nem dobálják, hanem áthelyezik, mert másként hogyan is kerülhetett volna pete a mézürben levő üres sejtekbe, mikor ott nem volt anya és úgy a pontos fedődeszkák, mint pedig a lefödött anyarács miatt oda nem is juthatott?

Miként a multkori cikkemben tettem, úgy most is kijelentem, hogy én a felhozott tárgyat illetőleg polémiát indítani nem kívánok, csak újabb tapasztalataimat óhajtottam az érdeklődő közönséggel közölni, különösen azért, mert a hozzám érkező levelek sokaságából azt látom, hogy a kérdés iránt nagy az érdeklődés és sokan vannak, kik állításom mellett foglalnak állást, saját tapasztalataikra való hivatkozással.

Ime egyike ezen leveleknek:

Kedvelt lapunk t. évi 8 számában olvastam becses közleményét, hogy »a méhek a petéket áthelyezik szükségből.« Bizony áthelyezik, azt én is megerősíthetem, még pedig a következőkkel: Egy másodrajomnak az anyja nászuton elveszett s az árván maradt családon fiasításos keretekkel akartam segíteni, melyeket egy erős családtól vettem el, megjegyezvén, hogy a két kereten (kettő volt) fiasítás csak a közepén volt és csak az egyik oldalon, a keretek többi részében magasan kinyuló sejtekben betapasztott méz volt. Aggódtam is, hogy a szegény méhek nem lesznek képesek az 5—6 cmnyi kis körben anyabölcsőt építeni, még mi több, a lép közepén. Hivatalos elfoglaltságom miatt csak 8 nap mulva nézhettem meg az árva népecskét. Mikor kivettem az első sorból az első keretet, melynek befelé eső részében annak idején fiasítás volt, uram Isten, mit láttak szemeim!?) anyabölcsőt, szám szerint hatot, de nem azon a kereten, melyben a fiasítás adatott be, és nem is

a keret közepén, ahol a fiasítás volt — hanem egy azelőtt teljesen üres kereten, még pedig az alján, szép sorban voltak építve.

Sóháton, 1905. augusztus hó 12-én

Dezsöfy János.

Láthatják tehát itt is, tisztelt méhésztársaim, hogy: »nincsen szabály kivétel nélkül.«

Most pedig fogadják mindazon k. méhésztársaim, kiknek külön-külön levélileg nem állott módomban válaszolhatnom a hozzám érkezett levelek sokasága miatt, ezuton hálás köszönetemet.

ifj. Páder Ferencz.

„Az élettani ezukor.“

Hosszas betegségem — időt enged arra, hogy a majdnem rozsdalepte tollat újra működésbe hozzam s szoros kötelességet vélek teljesíteni egyletünkkel szemben akkor, a midőn egyetmást a szerkesztő úr szives engedelmével, tagtársainkkal közölni szándékozom.

*

A mézszüretnek immár vége van A méhész tudja már, hogy mi a bevétele és miképpen áll ez a — rendszerint kicsi — kiadás-sal szemben. Az eladást is már legtöbbsnyire befejezte s a jövedelmet már elkönyvelte. A fogyasztó közönség is tudja ezt, s az, aki nincs abban a téves nézetben, hogy a méz egy »fényűzési« cikk, aki tudja azt, hogy a méz igenis egy igen *hasznos*, sőt *szükséges táplálkozási cikk*: már jó eleve beszerezte magának a szükséges mennyiséget.

S vajjon csakugyan »fényűzési« cikk lenne a méz?

Erre már az ősrégiak is *nem*-mel felelnek. Hisz a bölcs *Salomon* is ezt mondá (Mond. 27 13.): »*Egyél fiam mézet, mert jót tesz neked*«. Ezenkívül az *ó-testamentum* különböző helyeken is tisztán kimutatja, hogy a méz az akkori időkben együttes kifejezője vala mindannak, a mi *az életet kedvessé teszi*, igazolva azt, hogy nem volt közönséges édességnek tekintve még akkor sem.

Kinek nem maradt eszébe az iskolai időkből még, azon ország, ahol »*tej és méz folyik*«.

A régi *rómaiaknál* a méznek az oltáron volt a helye, ebédjüket pedig mézzel kezdték és mézzel fejezték be.

Az araboknál nemcsak tekintélyes táplálkozási czikk, de sőt kitünő orvosságnak is szerepelt, úgy, hogy a Korán maga »egy kitünő orvosság«-nak nevezi »az emberek részére.«

Történetiróink adatai szerint nálunk már a honfoglalás idejében »szorult helyzetünkben, az erdőség odvas fáinak tengsok méze« nem egyszer és nem egy embernek »szolgált táplálékul.«

Akkori időkben és akkori népeknél, e tekintetben, a fényűzést nem nagyon ismerték, de használták a jót és hasznosat.

S lássuk, a mai tudományos szempontból, hogyan állunk a méz értékével?

Az közismert dolog, hogy a gyomorba került ételneműek kis vagy nagyobb mennyiségű keményítője a nyálka-képződmény behatása alatt cukorrá válik. A gyomornedvek útján így előállított cukornak tudományos neve: *dextrose*, azaz: olyan állományu cukor, a mely mint ilyen a vértől beszívható. Mert tudva van az, hogy a nádcukor, répacukor, darabos vagy por alakjában is — először a gyomornedvek által *chemiai változásnak vannak alávetve*, a melynek eredménye az átváltozott cukor (sachar. invert). Ez az átváltozott cukor is nagy részben *dextrose*-t és melléje *lavulose*-t tartalmaz.

Nem úgy áll a dolog a mézzel. Erről vegytanilag be van bizonyítva, hogy majdnem kizárólag *dextrose* és *lavulose*ből van a cukortartalma összetéve s ennek eredménye az, hogy *miképpen a víz, vegyi átalakulás nélkül lesz a vértől beszívva*, azonképpen a méz is beszívódik a vérbe *minden legkisebb maradék hátrahagyása nélkül*, lévén ez által egyike a legfontosabb tápláló szereknek az emberi szervezetre nézve.

Joggal nevezi ezt egy híres egyetemi tanár: »*életteni cukor*«-nak, mert hatása, mint táplálék, igazán bámulatos.

Klinikai észleletek alapján be van bizonyítva, hogy a mézet a leggyengébb gyomru ember is a legkisebb hátrány nélkül bátran élvezheti. Gyorsan fejlődő, sápadt gyermekeknek, a kik rendszeren sok édességet kívánnak, valóságos áldás, kitünő orvosság a méz, különösen ha tejjel vegyítve élvezik. Vérszegényeknek, gyengélkedőknek — ezt sajnos a saját tapasztalatomból is tudom — lábba-
dozóknak, jobb és táplálóbb ételt a méznél alig adhatunk. Aztán maga *Kneipp atya* azt mondá, hogy »*a méz az öreget újra talpra állítja*.«

Ezen eszméket minden méhésznek *hirdetnie kell*, hisz' ezek *tények*, és manapság *csak* tényekkel bizonyíthatunk, csak tényekkel támogathatjuk saját és közös ügyünket, s ha ezt a köztudatba sikerül majd vinnünk, akkor bátran mondhatjuk mi is: »*Cela va bien, la montagne est passée!*« *

Kolozsvár.

ifj. Pap.

A méhek téli pusztulása.

Azt tartják, hogy minél jobb volt a méhek betelelése ősszel, annál bizonyosabban lehet számítani arra, hogy a leggyengébb méhcsalád is kibírja az 5 hónapig tartó telet, még ha egész télen át nem volna egyetlen enyhe, tiszta nap sem, hogy tisztuló kirepülést tartson.

Mindazonáltal a legjobb betelelés daczára is nagyon sűrűn fordul elő eset, hogy egyes méhcsaládok népessége nagyon meggyérül, sőt néha teljesen el is pusztul. Ha a gyengébb törzsek gyérülését vagy teljes pusztulását látjuk, még nem is csodálkozunk azon oly nagyon, mert már a betelelés alkalmával földjük a reményt, hogy a tavaszt megérik s csupán kötelességből hajtjuk végre azon a betelelés műveletét, föltéve magunkban »hátha kitelelnek.« De midőn erős családokat megfelelő téli eleséggel ellátva, látunk meggyérülni vagy teljesen elpusztulni, bizony különös érzés fog el s még különösebb gondolataink támadnak a pusztulás okait illetőleg.

Hát még a mikor a méhállomány erős családai, melyeknek áttelelésében biztunk elpusztulnak s azok a gyengék, a melyek alig foglaltak el 5—6 keretet s a melyeket csak kötelességből teletünk be, — megmaradnak; hogy mit szól ezekhez a gazda? Tisztelt méhésztársaim élénk fantáziájára bízom.

A méhek téli pusztulásának okait minden méhész kutatta és sokan sok mindenre rájöttek, a mi a méhek pusztulására többé-kevésbé befolyással bír. De megtörtént az is, hogy a mig egyfelől valamely körülmény egy helyen a méheknek ártott, más helyen ugyanaz a méheket teljesen érintetlenül hagyta.

* «*Föl haladunk, a hegyet áthaladtuk*» II. Frigyes utolsó szavai. (1786. aug. 17.)

Az eddigi tapasztalatok általában azt látszanak igazolni, hogy azok a körülmények, a melyek nyáron át a méhek fejlődését, a mézhozam emelkedését gátolják, ezek télen a méhek részben vagy egészben való pusztulását idézik elő.

Az a törzs, mely korán felhagyott a fiasítással, ha még oly erős is, ritkán éri meg a tavaszt, ha megéri is, tavasszal pusztul el, vagy megeshetik, hogy kitelelt s megélt, de nem képes annyira fejlődni, hogy attól mézet remélhessünk. Ez természetes, mert a mely törzs ősszel nem ifju méhekkel ment teielőbe, annak anyja rendszerint gyenge s a betelelt öreg méhek — rövid élettartamukat tekintve — a tél folyamán elpusztulnak. Előfordul ez a kúpos kasoknál, midőn az anyacsere előtt állanak. Azért nem szerencsés a méhcsaládra nézve az, ha az anyacsere ideje a betelelésre esik. Az ilyen családok áttelelése nagyon kétséges s ha átteleltek, vajh' ki tudja, nem pusztulnak-e el tavasszal, vagy nem lép fel azokban később az ályanyaság, mert az az anya, mely petéző képességét már az előző nyár végén elveszítette, képes lesz e kora tavasszal egyáltalán petéket rakni, melyekből a család magának új anyát nevelhessen.

A távoiról való szállítás is gyakran okozza a méhek pusztulását, mert akármily kiméletesen szállítsuk is azokat, nagyrészüket kisebb nagyobb sérülést szenved. A méhek szárnya elszakad, lába eltörik; teste itt-ott megsérül; s mert a legkisebb sérülésük is halálos: rendre nagyrészüket elpusztul s a legerősebb törzs alig egy maroknyi néppel kerül ki a télből.

A méhek téli pusztulásának egyik főoka a háborgatás. A háborgatás alatt nem a méhésztől való bajlódást értem, hanem azokat a külső körülményeket, melyek a méhek nyugalma zavarólag hatnak. Ilyen elsősorban az ipari lárma, ha *ősszel* a méhes szomszédságába lakatos, bádogos, kádár vagy ezekhez hasonló nagy zajjal járó ipart űző mester költözik.

A csomóba gyűlt méhek a lárma felzúdulnak, ott hagyják meleg helyüket, menekülésre gondolnak, a mézből utravalóul jól teleszivják magukat, de a nagy hideg miatt ki nem jöhetnek, a tulságos tápláléktól vérhast kapnak és elpusztulnak, vagy ha kijönnek, a külső hideg dermeszti meg és pusztítja el őket.

Az ipari lárma azonban nem okozza a méhek pusztulását

akkor, ha tavasszal vagy nyáron kerül ilyen zajos szomszédjuk. A méhek nyáron az ilyen lármát kezdetben zokon veszik ugyan, de nagy elfoglaltságukban lassankint annyira hozzászoknak, hogy télen sem veszik fel.

Az ipari lármához hasonló bajt okoz a méheknek, ha a kások vagy kaptárak szabadban vannak s a harkály azok oldalát kopogtatja vagy fel is nyitja. Valamint az is, ha a törzsek elhelyezésére használt helyiségben gyakori dörömböléssel járó munka foly.

Az egér befurakodása is végzetessé válhatik a méhekre, habár a méheket nem bántja, de megrágja a lépeket, felfalja a mézet. A lépek keresztül-kasul való furásával azok felületi összefüggése megbomlik s a méhek a nyílt réseken át nem hengeredhetvén, kihullnak az aljdeszkára, a hol megdermednek, megfagynak.

De nemcsak a lépek átrágásával okozza az egér a méhek pusztulását, hanem azzal is, hogy a méhek élelmére való mézet felfalja s azokat az éhhalálnak teszi ki. Fontoljuk meg azt is, hogy az egértől elrágott és kellemetlen büzzel fertőztetett lépekbe, kora tavasszal az anya nem petézhet, a mi a család fejlődését gátolja. Már pedig a méheket télen át bolygatni, hogy segítségükre lehessünk új lépes keretek beadásával, ismét kétes kimenetelű dolog s csak a legvégső szükség vezethet e műveletre.

A méhek pusztulását okozhatja a kaptár nedves vagy rekedt levegője is. Azért nem tanácsos a rőpnyilást tulságosan megszükiteni, hogy a kaptár és kas kellőképen szellőzhessék. A szellőztést nagyon befolyásolja azon helyiség levegőjének milyensége is, a hol a családok telelőbe helyeztettek.

Elpusztulnak a méhek télen át akkor is, ha a költőtér egymás fölötti keretei között áthidalatlan hézag van. Az alsó keretsorokon gomolygó méhek elfogyasztják a mézet s nem lesznek képesek dermedtségükben a hézagon át a felső keretsorokra hengeredni s az egész törzs a telt keretek alatt kénytelen éhen pusztulni. Tehát már a beteleléskor nagyon figyelniünk kell erre a körülményre; a felső keretsorokat az alsók felpóczolásával, s ha ez kivihető nem volna, a hézagoknak lépszeletekkel való áthidalásával kell a méheknek elérhetőkké tennünk.

Óvjuk tehát méheinket télen át minden káros behatástól, a mennyiben módunkban áll, különösen ellenségeinktől, mert a hideg-

től elkényszeredett helyzetükben nem képesek az önvédelemre s ha pusztulásukat nem is vagyunk képesek egészen megszüntetni, de mérsékelhetjük s szerencsés kitelelésüket előmozdíthatjuk.

Mindazonáltal ne rettegjünk tulságosan a méhek felhozott pusztulási eshetőségeitől, mert mint előbb említém, míg egy helyen egy vagy más körülmény a méhek pusztulását okozza, az más helyen azokat érintetlen hagyja. S ha mindezekről óvtuk is méheinket, lehetnek sőt vannak is sok más körülmények, melyek a méhekre pusztítólag hatnak s a melyeket a későbbi tapasztalat lesz hivatva kideríteni. S ha előfordulna is méhesünkben egy-egy törzs pusztulása, nem kell elcsüggednünk, nem kell fölhagynunk a reményt, vigasztaljuk magunkat nagy hazánkfia Madách Imre szavaival: »Ember küzdj és bizva bizzál!«

A méhek nyugalma.

Minden élő lénynek az embertől kezdve az utolsó ázalog állatig egyformán szüksége van a pihenésre és alvásra, hogy az élet harcában kifáradt idegeit megnyugtathassa, ujult erővel küzdhessen a létért.

Minél fejlettebb az élő lény; minél hosszabbra terjed az az idő, mely után a végmegsemmisülés következik; aránylag annál több időre van szüksége, hogy magát kipihenhesse.

Az állatok pihenésének tartamát nagyon sokféle ok szabályozzák, azonban a pihenés és alvás szükségességét semmiféle ok sem szüntetheti meg.

A közmondás azt tartja: »Étel, ital, álom, szükséges e három«; mégis vannak laikus méhészek, akik azt hangoztatják, hogy a méhek egész hosszú nyár alatt nem pihennek, nem alusznak, mert van rá idejük *télen kipihenni magukat*. Mások meg azt tartják, hogy a méhek nem alusznak *nyáron* s ez okozza rövid életüket, mert a pihenés nélküli nagy munkától való végkimerülésben korán elpusztulnak.

Ezen állításokkal szemben bátran mondhatom, hogy a méhek nemcsak télen, hanem *nyáron a főhordás alatt is pihennek és alusznak*; sőt télen sem alusznak többet, mint nyáron.

A laikus méhészek állítását rég megczáfolta az a tapasztalat,

hogy a teelőbe jutott munkás méhek egyike sem élt még a főhordás idején s viszont a főhordáskor élt méhek egyike sem érte meg a betelelést.

Itt csak azon téves nézet megczáfolására szoritkozom, hogy a méhek nem dolgoznak egész nyáron át szakadatlanu' a nélkül, hogy pihenőt ne tartanának vagy ne aludnának, minek következtében korán elpusztulnak. Ez el sem képzelhető.

Annyi bizonyos, hogy a méhek nyáron át munkájukhoz képest nagyon keveset pihennek és alusznak. Pihenésük és alvásuk nem áll arányban munkájuk nagyságával, de az a kis pihenés és alvás nekik tökéletesen elég arra, hogy ujult erővel folytathassák munkájukat.

A juniusi főhordás alatt többször tettem megfigyelést e tekintetben. Legyen szabad egyiket itt részleteznem.

Egy — a kaptárból kiinduló — méh torára, hogy felismerhessem, kék festéket cseppentettem s órámat elővéve, a méh járását a következőleg jegyeztem fel :

elindult, 12 percz mulva visszatért s a kaptárban	16 mp.-ig időzött, azután
" 19 ^{1/2} " " " " " "	18 " " "
" 23 " " " " " "	16 " " "
" 31 " " " s a röpdészka szélén reszketve ült s első két lábával szemeit dörzsölve 4p ³⁶ mp.-ig pihent, azután bement s a kaptárban	12 mp.-ig időzött, azután
elindult, 18 percz mulva visszatért s a kaptárban	13 " " "
" 21 ^{1/2} " " " " " "	15 " " "
" 17 " " " " " "	12 " " "
" 23 " " " " " "	16 " " "
" 28 ^{1/2} " " " " " "	14 " " "
" 32 " " " " " "	18 " " "
" 27 " " " " " "	15 " " "
" 18 " " " " " "	17 " " "
" 22 ^{1/2} " " " " " "	14 " " "
" 28 " " " " ekkor a kaptárban maradt.	

Megnéztem a kaptár belsejét s a kék jellel megjelölt méh a kaptár baloldali falán mozdulatlanul állott s ezen helyzetében 16^{1/2} perczig ült. Azután elszállott.

A megfigyelt méh ezen mozdulatlanságában nemcsak pihent, hanem *aludt*. Ezt bizonyítja, hogy a nagy munka okozta zsvajtól távol, félre eső helyen telepedett le a kaptár belsejében, hol álmát

nem zavarja semmi. E feltevésemet bizonyították több társai is, melyek az ablakon, a hátsó üres lépeken, sőt egy-egy az üres sejtbe bebujva aludtak nyugodtan, mozdulatlanul, s miután magukat kialudták, minden nógatás nélkül siettek munkájukat folytatni.

Tehát a megfigyelt méh 5 ó. 39' és 46'' alatt 4' 36'' perczig pihent és 16¹/₂ perczig aludt, míg a többi 5 ó. 18' 40'' percnyi idő alatt 14 útat tett meg, illetve 14-szer tért vissza, bizonyára nem üresen.

De nemcsak a munkás méhek, hanem maga a királynő vagy anya is alszik. Alszik a legsürgősebb munkája közepette is. Midőn a petelerakás céljából való ide oda futkosásában elfáradt, megáll; kísérete kört képez körülötte, hogy a nagy munkában sürgölődő munkások ne zavarják; s alszik körülbelül 10—15 perczig. Természetes, hogy a kíséret fölhasználja a kedvező alkalmat s alszik.

A méhek korai pusztulását nem az álmatlanság miatt való kimerülés okozza, hanem életük rövidebbre van szabva. Annyi bizonyos, hogy a tulságos szorgalmas munka nagyon elősegíti pusztulásukat, nemcsak közvetlenül, hanem közvetve is, mert magukat nem kimélve, munkájukban sérüléseket szenvednek, a mi ugyancsak pusztulásukat idézi elő.

A méhek is mint más állatok nem nélkülözhetik a pihenést és alvást, de nem is nélkülözik.

December havi teendők.

A novemberi esős, ködös s gyakran verőfényes idő méhiekünknek nem volt kárára. A déli órákban — a ki megfigyelte — többször lehetett látni, különösen a délnek fekvő méhesekben, a méhek kiröpülését és szerencsés visszatértét. Hogy mily idővel fog beköszönteni az év utolsó hónapja, ezt előre biztosan tudni nem lehet. Ritkaság számba megy az, mikor november közepén mennydörgés és zivatar után kettős szivárvány jelenik meg. Lehet, hogy december hava is enyhe lesz, de köszöntsön be a télnek megfelelő hideg, legkevésbé sem lehet okunk panaszra. A jó melegtartó kaptárban bármily kemény hidegnek megfelelő módon betelelt s mézkészletben hiányt nem szenvedő családok — feltéve, hogy háborgatásoknak nincsenek kitéve — jól érzik magukat.

December havában a méhésznek a méhesben ugyiszólva semmi

teendője nincsen. A legtöbb figyelmet arra fordítsa a méhész, hogy méhességét se ember, se állat ne zavarja, mert a méhek a legcsekélyebb dörömbölésre — zajra — neki esnek a méznek, szükségesen tud fogyasztanak, miből később a vérhas eshetősége keletkezhet, vagy a zaj okát kutatandó. a gomolyból szétfutnak s megdermednek. A méhek lakását felbontani, megnyitni semmiesetre sem tanácsos, legfeljebb az ajtót vehetjük le, hogy a fedődeszkák fölé és az ablakhoz melegebb takarót tegyünk.

A széltől nem védett helyeken a menőkék elé állítsunk egy ellenző deszkát, hogy a szél ne hatoljon egyenesen a kaptárba. A röplyuk tisztántartására ügyeljünk, nehogy az esetleg lehullott méhek elzárják.

Nemcsak ezekből áll különben télen a méhész teendője. Most az ideje, hogy minden méhész ismereteit jó méhész-könyvek és szaklapok olvasása által gyarapítsa, tapasztalatait, ismereteit, különös megfigyeléseit papírra téve, azokat méhésztársaink okulására közlönyünkben közreadja.

Mezei.

A méhészet Khinában.

A mennyei birodalom, melynek műveltsége évezredekre nyúlik vissza, a földművelésben sem maradt hátra oly vidékeken, a hol csak az éghajlati és talajviszonyok azt meg nem gátolták. Azonban az állattenyésztés nem haladt fokozatosan a földműveléssel, a mennyiben az csupán a legszükségesebb állatok tenyésztésére szorítkozik, melyek a földművelésnél való felhasználásra vagy élelemre szánvák. A khinai e szerint kerüli mindazon állatok tenyésztését, melyek közvetlen hasznát nem látja, így a méhtenyésztésben sem leli örömét.

Tekintve a khinaiak közmondássá vált elzárkozottságát s a méhészettel való foglalkozás iránti ellenszenvét, méhészetükről nagyon keveset tudunk. Az egyedüli forrás, melyből méhészetükről valami kis tudomást szerezhetünk, a hittérítők Khinában átélt vizsontagságainak naplójegyzetei s ezek is csak úgy emlékeznek meg egy-egy méhészeti kezelésükről, fogásaikról, a mennyiben egyik-másik élményükkel szoros kapcsolatban van.

Ebből látható, hogy a khinaiak méhészetéről általános és kimerítő adatot szerezni teljes képtelenség, hanem a mennyit összegyűjthettem, leközlöm, mert épen ezen titokzatosságban van azon vonzerő, arról összefüggő egészben valamit tudunk.

A khinai méh sokkal kisebb az európainál. Színében is nagyon különbözik attól, mert feje és potroha kékes színben játszó. A mi a legcsodásabb, roppant szelid természetű, elannyira, hogy ritkán lehet hallani, hogy valakit a méh megszurj volna, sőt mi több, annyira jámbor állatok, hogy a gyermekek játszanak velük, akárcsak lepkékkel lenne dolguk. E kedvező körülmény folytán a királynő kifogása s más eljárás a legnagyobb könnyűséggel jár. De különösen a rajzás idején nagy fontosságú a méhek ezen megbecsülhetlen szelidsége, mert nagyon megkönnyíti a raj befogását és új kaptárba való helyezését; melynek ezen szelidséghez mért, különös és nevetségesen egyszerű módja van.

A khinai méhészeknek nem kell sokat törődnie a raj befogásával, mert eljárása nagyon egyszerű. A mint a raj kirepül, be sem várja annak letelepedését, hanem meghinti a repülő rajt homokkal, a mitől az a földre hull. Ekkor egy vékony fűzfa-vesszőből font lapátalakú készüléket beken egy kis mézzel s azt a raj mellé tartva, azokat egy tollal gyöngéden rásöpri. Midőn az egész rajt ily módon fölseperte, azt egy fölfordított kasba rázza, s miután a kast fenékdeshkával ellátta, ismét visszafordítja és a többi kasok közé állítja.

A khinai méhkasok szalmából vannak fonva és belül agyaggal kitapasztva. A méhházak agyagból építvék és szalmával fedetnek be. De nem hiányzik onnan a *kártékony behatások**) elriasztója sem, melyet egy, a méhház ereszére akasztott lecsüngő vörös rongy képvisel.

Khinában a mézet és viaszt csupán gyógycélokra használják s azért nagyon is drága.

A méztermelés nagyon szegény, ami egyrészt a khinaiaknak a méhészet iránti érzéketlenségének, másrészt a méhlegelők hiányának tudható be.

Ugyanis Khinában a méhek kizárólag a fák virágaira és az erdőkben vadon élő virágokra vannak utalva, a réteken és ültetvényekben nagyon kevés, a kertekben éppen semmi táplálékot nem találnak. A khinai szántóföldeken és kertekben hasztalan keresünk mézelő virágokat, mert a khinai földműves meg nem türi azokat a búza, rizs, thea stb. földeken, sem a réteken, hanem irgalmat nem ismerve, kigyomlálja, ami neki annál könnyebben megy, mert

*) A khinai nép vallásos babonái közé tartozik, hogy minden nagyobb dolgaikat a gonosz szellem behatásától megóvandók, bizonyos jelekkel látják el. Így a városok végén egy hosszú magas falat építenek, arra egy rettenetes alaku sárkányt festenek s így elkészült *szellemriasztót* nagy néptömeg jelenlétében ünnepséggel avatják fel. Az ily dolgoknak példáit a mi román ink is gyakorolják, mert szent György napján a kapukra és házfedelekre egy bizonyos növényt tesznek, hogy a boszorkányt elűzzék.

ők már évezredek óta oly szép egyenes és gyér sorokban szántanak és vetnek, mintha gépet használnának, hogy ültetvényeik gyomlálásakor azok elgázolásának veszélye nélkül szabadon mozgathassanak. S miután Khina népeisége aránylag jóval nagyobb a termőföldek nagyságánál, tehát ha a kínai földmives szántóföldjét a — szerinte — *haszontalan* növényektől megtisztítja, azzal csak a közjónak vél használni. A kertekben sem találunk a méhek elegendő legelőt. A szegény kínai ember kertjében fokhagymát és borsot termel, mert ez legtöbb jövedelmet hoz neki. Virágot csak itt-ott a nagy urak kertjében lehet találni.

Méhészettel Khinában csakis az olyan hegyes vidékek lakói foglalkoznak, ahol a növényzet gazdagabb és változatosabb

Azonban daczára annak, hogy a méhészet Khinában nincs annyira kifejlődve, mint nálunk, mégis meg van a kínai méh védője és királya, kit egy Ko-sien wung nevű emberben tisztelnek. Azt állítják ugyanis róla, hogy egy ebéd alatt felszólították: tenne egy csodát. Erre Ko-sien wung úr szó nélkül száját tele tömte viasszal, s midőn ezt kiköpte, — a jelenlevők legnagyobb bámulatára — minden egyes kis viaszdarabból egy-egy méh lett s a teremben ide-oda repkedett. Azután Ko sien-wung száját kitáltotta s a méhek mind visszarepültek.

Ezek volnának Khina méhészetének adatai. Kevés ugyan s egyes dolgok nagyon hihetetlenül hangzanak, de miután ezen adatok — kevés kivétellel — a különböző nemzetiségű, nyelvű és vallású hittérítők följegyzéseiben egybehangzóan vannak megírva, valószínűvé teszik annak igaz voltát.

— s. — s.

Szerkesztői üzenetek.

i. P. A. urnak Győr. Köszönjük, óhajtását szívesen teljesítettük.

i. P. J. urnak Kolozsvár. Legyen szerencsénk minél gyakrabban Köszönet érte.

Tartalom: Közgyűlési meghívó. — Az enyhe tél. — Ujabb fényes bizonyíték ahoz, hogy a méhek a petéket áthelyezik. *ifj. Páder Ferencz.* — „Az élettani cukor.“ *ifj. Pap.* — A méhek téli pusztulása. — A méhek nyugalma. December havi teendők. *Meszi.* — A méhészet Khinában. — s. — s. — Szerkesztői üzenetek.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt, Kossuth Lajos-utca 10. sz.

